

Megtalálták Luther Márton wartburgi bibliáját?

1520-ban Wittenbergában készült ez a fametszetű Luther-portré az idősb Lucas Cranach műhelyében. A kép Luthert még szerzetesként ábrázolja.

Több, mint 14.000 bibliát őriz Stuttgartban a Württembergi Tartományi Könyvtár. A hatalmas gyűjtemény néhány éve megkezdődött feldolgozása során a könyvtár tudományos munkatársa, Manuel Santos-Noya bukkant rá a „Vulgata”¹-nak – Szent Jeromos latin nyelvű bibliafordításának – arra az 1519-es kiadására, amelyet, mint feltételezi, a 450 évvel ezelőtt elhunyt Luther Márton² használt munkapéldányként saját Újszövetség-fordításának elkészítéséhez.

A kötet, amely Maréchal lyoni nyomdájából származik, Karl Eugen württembergi herceg hagyatékának része. A herceg, 1784. február 20-án kelt naplójegyzetének tanúsága szerint, „négyezer dán dukát és száz holland dukát” fejében vásárolt tekintélyes könyvgyűjteményt, köztük ötezer (!) bibliát a koppenhágai Frigyes-templom német lelkészétől, Josias Lorcktól. Annak idején mind az eladó, mind a vevő figyelmét elkerülhette a zsebkönyv-formátumú, olcsó, bár metszetekkel gazdagon illusztrált, s a korabeli tudományos igényeknek megfelelő szövegkritikai apparátussal is ellátott Maréchal-Vulgata, amelynek „szembeötlő Luther-közelségére” számos jelzés utal. Luther Márton 1521 és 1523 között Wartburg várában fordította németre a Szentírás jelentős részét. Közvetlenül ezt megelőzően, 1520-ban szerezhette be az egy évvel korábbi szövegkiadást.

A címlapon csupán a három későbbi tulajdonos neve szerepel, köztük a már említett Josias Lorcké. Az első izgalmas jegyzet néhány lappal arrébb olvasható, s többek közt az alábbiakat tartalmazza: „D(octor) M(ar)tin) L(uther) / Az 1483-dik évben születtem. / 1518-ban mentett fel D(octor) Staupitz Augsburgban a szerzetesi engedelmesség alól / és egyedül Istenre bízott. / 1519-ben Leó pápa kiközösített Egyházából, / eképp másodszer odozott el a Rendtől. / 1521-ben Károly császár taszított el, / ez harmadik elbocsáttatásom. / Az Úr azonban / felkarolt. 25. Zsoltár”. Az erőteljes életrajzi summázatot, amelyre már a XVIII. században felfigyeltek, eredetileg héber nyelvű Zsoltároskönyvében örököltette meg Luther, tartalmi hitelességéhez tehát nem férhet kétség.

Az újonnan megtalált Vulgatában többször előforduló M. L. monogram dacára is kérdés azonban, hogy csakugyan Luther kézírásával van-e dolgunk. Egyéb bejegyzések mindenesetre írásképüket tekintve is a reformátornak tulajdoníthatók: „Nincs hajlékom wittenbergi kolos(toromban), / három vagy négy ördög lakik benne, / olykor összevegyülnek s káptalant ülnek”. A széljegyzetek egyike-másika a nőtlenséggel és a szerzetesi fogadalmakkal kapcsolatos elégedetlenségről vall: „Nincs-e jogunk arra” – kérdezi Pállal –, „hogy keresztyén feleségünket³ magunkkal vigyük, mint a többi apostol, meg az Úr testvérei és Kéfás?”, vagy épp Luther életének drámai eseményeiről tudósít: „1. Megvetnek. 2. Kizártak vagy exkommunikáltak. 3. Kutyának neveztek. Hit.” Gyakoribbak viszont a kolostori élet bírálását kifejező megnyilvánulások: a keresztyén szabadság páli téziséhez („Minden szabad nekem”, 1Kor 6,12) a következő tömör jegyzet társul: „Én, nyomorult szerzetes” (ego miser monachus). A felismert szabadság távlata elvesztegetett időnek láttatja vele a kolostori éveket és az evangéliumi tökéletesség akadályának a szerzetesi fogalmakat: „Tudatlanul és vakon tettél fogadalmat” (in ignorantia et cecitate vovisti) – írja egyik széljegyzetében.

A **Frankfurter Allgemeine**
1995. november 21-i számából

JEGYZETEK

1 „Vulgata”: a római katolikus egyház által hivatalosnak elfogadott latin nyelvű bibliafordítás; a humanista tudósok számos félrefordítást, hamisítást fedeztek fel benne.

2 Martin Luther (1483–1546), ágostonrendi szerzetes, akinek 1522–34 között készült bibliafordítása megteremtette a német irodalmi nyelv alapjait; máig ható egyházi énekek szövegírója, mese- és közmondásgyűjtő – s mint ismeretes, a német protestantizmus vezéralakja, az ágostai hitvallású evangélikus egyház megteremtője. 1521-ben a pápa kiátkozta mint eretneket.

3 „keresztyén feleségünket”: szerzetesi nőtlenségi fogadalmát megszegve, Luther 1525-ben feleségül vett egy kiugrott apácát, Katharine von Borát.